

Korte inleiding op de lezing met dia's door A. Hartog te houden voor de KNNV VWG Amsterdam op 7 april 1967.

SOORTBEGRIIP IN DE ORNITHOLOGIE

Het benoemen van levende organismen is niet los te maken van het denken van de mens. De Bijbel zegt, dat reeds Adam de dieren een naam gaf; hij was dus al enigszins systematicus. Van Adam tot Linnaeus heeft men zich op velerlei wijze bezig gehouden met de systematiek.

Linnaeus had de geniale inval om in de nomenclatuur een weerspiegeling te geven van de verwantschap. Hij legde met zijn boek "Systema naturae" de basis van de huidige systematiek. Door zijn werk brak er een periode van locale onderzoekingen aan.

Door het werk van Ch. Darwin begon een periode van wereldwijde exploraties. Van alle mogelijke plaatsen ging men nu de flora en fauna beschrijven. Levensstambomen werden opgesteld, o.a. door E. Haeckel; er werd gezocht naar "missing links" (ontbrekende schakels) en naar "primitive common ancestors" (primitieve gemeenschappelijke voorouders) om tot een betere systematiek en levensstamboom te komen.

Na een periode van geringere belangstelling kwam omstreeks 1940 een opbloei door het begrip "locale populatie", door de studie van de populatie-genetica en door de luxe van de "new systematics" van J.S. Huxley in de beter bekende diergroepen.

De huidige systematiek heeft als basaal taxon (categorische eenheid van nomenclatuur) de SOORT en wel door het biologisch soortbegrip.

Op grond van welke argumenten worden zwarte en bonte kraai tot één soort gerekend en de morfologisch (uiterlijk) veel sterker op elkaar gelijkende boomkruiper en kortsnavelboomkruiper niet? De zwarte en de bonte kraai zijn twee ondersoorten of subspecies. Een ondersoort is een locale populatie binnen het continu verloopende verspreidingsgebied van de soort of species; de ondersoorten leven dus allopatrisch (in verschillende gebieden) en vertonen hybridiserings- of bastaarderingszones.

Dit is niet het geval met de z.g. ringsoorten, zoals de koolmees. Hierbij gaat het n.l. om een clinale variatie, in dit geval een populatie-gewijze verspringende verdeling van een bepaalde lichaamsmaat.

Hoewel bijv. de kortsnavelboomkruiper en de boomkruiper verschillen in snavel lengte, vormen ze toch geen ringsoort. Het zijn sympatrisch (op één plaats) levende, morfologisch veel op elkaar lijkende, verschillende soorten, de z.g. "sibling species" of dubbelgangersoorten.

De Jan van Genten van de Kaap, van Tasmanië en van de Noord-Atlantische Oceaan lijken sterk op elkaar, doch zijn geen sibling species, want zij leven op verschillende plaatsen. Men noemt dit een superspecies.

Uit het bovenstaande blijkt, dat er rond het basale soortbegrip een enorme vormenrijkdom te vinden is.

Dit is op vele manieren ontstaan.

Door geologische isolaties in de loop der tijden zijn de sibling species, superspecies en subspecies ontstaan.

Doch niet alleen door isolaties is er soortvermeerdering of "multiplication of species" geweest. Ook door middel van kolonisaties en herkolonisaties van een gebied; eveneens door interspecifieke concurrentie, gericht op de verschillende "niches" (onderdeel van biotoop) van een gebied.

Immers volledige sympatrie met samenvallende oecologische aspecten is niet mogelijk! M.a.w. twee verschillende vogelsoorten kunnen niet in hetzelfde biotoop op precies dezelfde prooidieren in precies dezelfde tijd jagen.

Hierbij doet zich de vraag voor: Welke van de twee was er het eerst? Kolonisatie of concurrentie? (zie Darwin-finches op de Galapagos eilanden).

Zo blijkt, dat er rond het min of meer scherp-omlijnde soortbegrip nog heel veel onbekend is.

A. Hartog
Admiralengracht 205hs,
Amsterdam.

Literatuur:

New Systematics - a synthesis, door J.S. Huxley.

Principles of zoölogical Nomenclature, door J.S. Huxley c.s.

Vogelatlas, van Professor Dr. K.H. Voous.

AH/vDr

23-2-1967